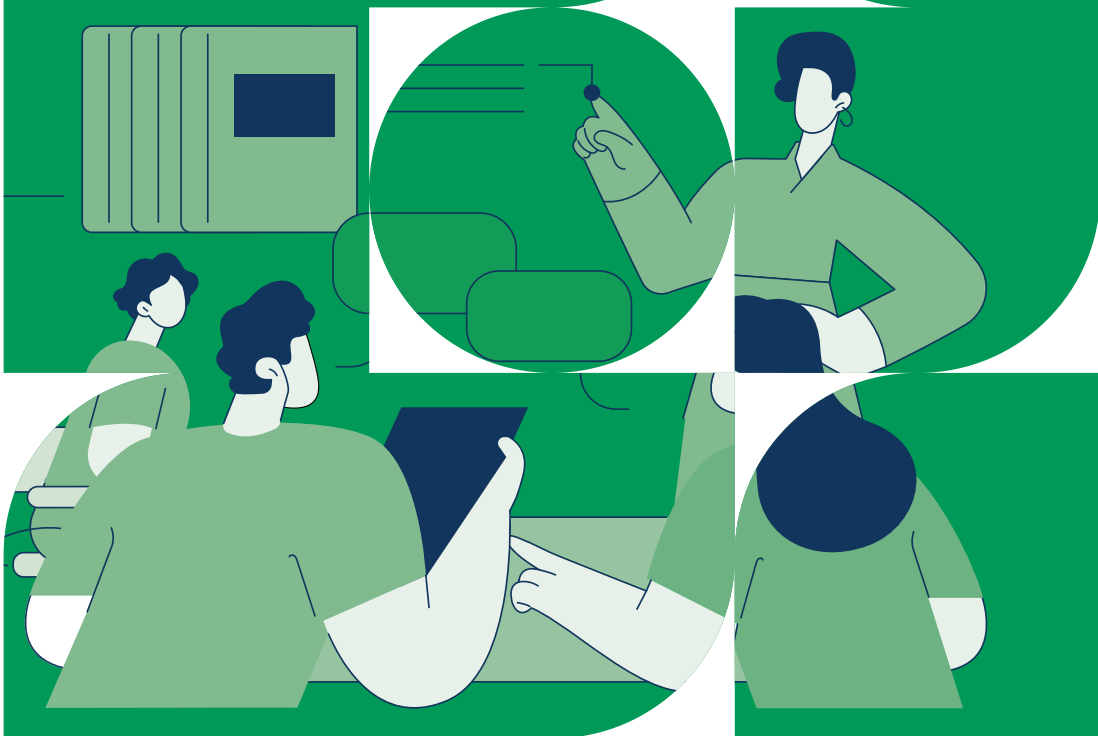

Историја

Демократска култура као уметница живота

Повезаност и допринос програма Историје и компетенција за демократску културу анализирана је у *Смерницама за интеграцију Референтног оквира компетенција за демократску културу у одабраним програмима наставе и учења* (Савет Европе, 2022). У истој публикацији дата су три примера развијања КДК.

Имајући у виду специфичност предмета, компетенције за демократску културу могу се остварити на различите начине, при томе имајући у виду све групе (вредности, ставови, вештине, знање и критичко разумевање) и нивое остварености (основни, средњи и напредни). Важно је истаћи да наставници већ примењују концепт КДК на својим часовима иако то можда не истичу. Они најбоље знају како се у пракси кроз садржаје и исходе може најефикасније радити на остваривању КДК. С тим у вези, уместо детаљних упутстава, у наставку текста понуђени су различити предлози активности и истакнута је јасна веза између различитих нивоа остварености КДК, исхода предмета и кључних појмова садржаја. Предложене активности само су идеје које наставници могу додатно да разраде у складу с потребама конкретног одељења и ученика, користећи различите ресурсе школе и локалне средине.

Пример 1.

Предлог за осми разред основне школе и четврти разред гимназије

Одабрана компетенција:

1.1. Поштовање људског достојанства и људских права из групе Вредности.

Опис компетенције:

О: 1.1.а) *Поштује људска права и права детета.*

Примери активности:

- **Дебата о диктатурама и људским правима**
- **Личне приче и Холокауст**
- **Разматрање миграција и ксенофобије**

Могући исход из програма наставе и учења за осми разред основне школе који се остварује кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна, на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права.

Кључни појмови садржаја за рад у осмом разреду основне школе: тоталитаризам, диктатуре, антисемитизам, милитаризам, гето, Холокауст, геноцид, феминизам, шовинизам, ксенофобија, репресија, деколонизација, људска права, националне мањине, дискриминација, демократија, тероризам, глобализација, миграције.

Кључни појмови садржаја за рад у четвртном разреду гимназије: ратни злочини, геноцид, Холокауст, геноцид над Ромима, геноцид над Србима у НДХ (Аушвиц, Јасеновац, Сајмиште, гета...), грађански ратови, кризе и међународне интервенције, људска и мањинска права, покрети еманципације.

Могући исходи из програма наставе и учења за четврти разред гимназије који се остварују кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна последице различитих врста еманципације и дискриминације у друштву током периода савремене историје;
- препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији;
- препознаје основне карактеристике различитих идеологија у периоду савремене историје;
- идентификује основне карактеристике и предуслове настанка тоталитарних идеологија и наведе њихове последице у историјском и савременом контексту.

Поступак

Тематски исте активности предложене за рад у основној и средњој школи прилагођавају се узрасту и когнитивним способностима ученика.

Активност 1: Дебата о диктатурама и људским правима

Ученици се деле у две групе. Једна група добија задатак да истражи примере диктатура у прошлости (нпр. Хитлера, Мусолинија, Стаљина, Мао Цедунга, Франциска Франка, Пола Пота, Аугуста Пиночеа...), а друга група кршења људских права у тим режимима.

Групе припремају кратке презентације о својим темама и излажу их пред осталим ученицима. Након презентација, организује се дебата о томе како се у диктатурама често крше људска права и како је то повезано са страдањем/геноцидом.

Активност 2: Личне приче и Холокауст

Ова активност започиње приказивањем кратког филма или документарца о Холокаусту који обухвата личне приче/сведочења жртава и сведока.

Ученици се деле у парове или групе и ангажују да истраже личне приче или сведочанства о људима који су преживели Холокауст (предлажу се писани или снимљени интервјуи са преживелима или породицама жртава). Наставник упућује ученике на сајтове где ученици могу да пронађу релевантне историјске изворе о Холокаусту, на пример:

<https://www.yadvashem.org/index.html>;

<https://www.ushmm.org/>;

<https://www.auschwitz.org/en/>;

<https://jevrejskadigitalnabiblioteka.rs/>;

<https://zuov.gov.rs/kultura-secanja/>;

<https://archivum.arhivvojvodine.org.rs/category/1/kultura-secanja/>;

<https://www.2.muzejgenocida.rs/>.

На основу свог истраживања, свака група има задатак да излаже на тему како су антисемитизам и други фактори довели до Холокауста.

После излагања, организује се дискусија о томе колико су личне приче/сведочанства жртава и сведока важна за учење о Холокаусту и борби против антисемитизма. Ученици могу да разматрају и како предузети кораке да се спрече сличне трагедије у будућности.

Активност 3: Разматрање миграција и ксенофобије

Разговор о миграцијама и ксенофобији треба започети користећи историјске изворе различитог сазнајног порекла. Ученици се деле у мале групе и дају им се већ припремљени материјали о различитим случајевима миграција (нпр. сиријске избеглице, миграције из Африке у Европу, миграције из Украјине...). Наставник наводи ученике на размишљање кроз следећа питања:

- ? Који су основни разлози зашто људи мигрирају из једног места у друго?
(економски, политички, социјални, еколошки фактори)
- ? Како миграције могу утицати на земљу из које људи одлазе? (нпр. губитак радне снаге, промена у демографској структури или утицај на економију)
- ? Како миграције утичу на земљу или заједницу у коју људи долазе? (културна разноликост, конкуренција за послове и ресурсе, као и потенцијалне тензије између миграната и локалног становништва)
- ? С којим препрекама се мигранти суочавају када се доселе у нову земљу или заједницу? (језичке баријере, културолошке разлике, законски изазови и предрасуде)
- ? Како медији и јавно мњење утичу на перцепцију миграција? (како се мигранти представљају у медијима и како то утиче на ставове друштва према њима)
- ? Како се осећају људи који су морали да напусте своје домове због присилних миграција (нпр. због рата или природних катастрофа)? (емоције и искуства миграната који немају избора осим да напусте своје домове)
- ? Да ли мислите да би државе требало да пруже већу подршку мигрантима?
И каква би она требало да буде? (образовање, запошљавање, интеграција у друштво)

На основу питања, свака група представља материјал који је добила а потом се организује дискусија о томе зашто је дошло до миграција и да ли су оне изазвале ксенофобију, и ако јесу, како се ксенофобија одражава на права миграната. На крају свака група представља своје закључке и решења за сузбијање ксенофобије и промовисање прихватања (инклузије).

ФОТО: Shutterstock / BearFotos

Пример 2.

Предлог за седми разред основне школе и трећи разред гимназије

Одабрана компетенција:

2.2. Поштовање из групе Ставови.

Опис компетенције:

Н: 2.2.в) *Поштује људе с различитим верским опредељењем и другачијим политичким мишљењем.*

Примери активности:

- **Анализа политичких система**
- **Истраживање политичких платформи**
- **Интервју с политичким противницима**

Кључни појмови садржаја за рад у седмом разреду основне школе: револуција, људска права, уставност, либерализам, национализам, социјализам, империјализам, колонијализам, расизам.

Могући исход из програма наставе и учења за седми разред основне школе

који се остварује кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- упоређује, анализира и уочава разлике између својих и ставова других.

Могући исходи из програма наставе и учења за трећи разред гимназије који се остварују кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна пропаганду, стереотипе и идеолошку позицију у историјском извору и формулише став који се супротставља манипулацији;
- препозна и упореди различита виђења једне историјске појаве, личности или догађаја на основу тумачења историјских извора;
- наведе специфичности друштвених појава, процеса, политичких идеја, ставова појединаца и група насталих у новом веку.

Кључни појмови садржаја за рад у трећем разреду гимназије: Друштвени слојеви и групе – грађанство, сељаштво, радништво; Прва и Друга индустријска револуција; Идеје и идеологије – либерализам, национализам, расизам, социјализам, комунизам; Грађанска и политичка права, аболиционизам, капитализам, специфичности српског друштва и привреде.

Поступак

Тематски исте активности предложене за рад у основној и средњој школи прилагођавају се узрасту и когнитивним способностима ученика.

Активност 1: Анализа политичких система

Ученици у групама добијају задатак да истраже политичке системе различитих земаља које су се суочиле са империјализмом, колонијализмом или расизмом. Анализирају различите аспекте тих политичких система, укључујући и начине на које се третирају људска права, уставност и разлике у идеологијама.

Након истраживања, ученици упоређују политичке системе и ставове тих земаља с политичким системима своје земље, анализирају разлике и сличности и дискутују о њиховом утицају на друштво.

Активност 2: Истраживање политичких платформи

Ученици добијају задатак да у групама истраже политичке платформе неколико различитих политичких партија или идеологија (нпр. могу бити партије: левичарске, десничарске, демократске, конзервативне...). Потребно је да истраже ставове ових партија или идеологија о различитим темама као што су економија, спољна политика, здравство, образовање итд. Нужно је да се користе различити извори информација, укључујући званичне политичке платформе, изјаве политичких лидера, стручне анализе и истраживања.

Након обављеног истраживања ученици анализирају ставове сваке политичке странке или идеологије о темама које су биле предмет истраживања. Пожељно је да користе табеларни или графички приказ како би јасно приказали ставове различитих политичких ентитета о различитим темама. Након тога, ученици упоређују ставове политичких партија или идеологија, идентификујући сличности и разлике.

Ученици размењују своје утиске кроз дискусију у разреду, током које наставник може да поставља питања која подстичу критичко размишљање и анализу, као што су: *Како се различити ставови одражавају на друштво? Како би се могли разликовати приступи решавању одређених проблема?* На крају активности, ученици могу и да напишу своје рефлексије и закључке о политичким платформама и њиховом утицају на друштво.

Активност 3: Интервју с политичким противницима

Наставник одабира неколико политичких партија или идеологија које су релевантне за градиво које се обрађује. На часу се организују интервјуи ученика с представницима различитих политичких партија или идеологија.

ФОТО: Shutterstock / Kyrrik Ivan

Ученици се деле у групе и свака група истражује једну политичку партију или идеологију. Такође, свака група бира представника који ће учествовати у симулираном интервјуу. Бира се и медијатор, а остали ученици постављају питања представницима политичких партија или идеологија. Питања треба да буду добро промишљена, фокусирана на кључне принципе и политичке ставове.

Представници одговарају на питања на начин који одражава ставове и принципе политичке партије или идеологије коју заступају. Након интервјуа, ученици анализирају одговоре и дискутују о ставовима и аргументима које су чули. Дискусија треба да се фокусира на разлике и сличности између политичких партија или идеологија, као и на њихов утицај на друштво и политику. Као завршни корак, ученици могу да напишу своје утиске о интервјуу, шта су научили о политичким идеологијама и како су се њихови ставови можда променили током ове активности.

Пример 3.**Предлог за пети разред основне школе и први разред гимназије**

Одабрана компетенција

3.2. Вештине аналитичког и критичког размишљања из групе Вештине.

Опис компетенције:

C: 3.2.6) *Преиспитује тачност информација које користи.*

Примери активности:

- Лажне вести
- Историјска прича
- Провера чињеница

Могући исход из програма наставе и учења за пети разред основне школе који се остварује кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- прикупи и прикаже податке из различитих извора информација везаних за одређену историјску тему.

Могући исходи из програма наставе и учења за први разред гимназије који се остварују кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- објасни основе историјског научног метода у реконструкцији прошлости и уочи постојање различитих интерпретација;
- идентификује порекло и процени сазнајну вредност различитих извора на основу њихових спољних и садржинских обележја;
- уочи и изрази став у односу на предрасуде, стереотипе, пропаганду и друге врсте манипулација прошлости на конкретним примерима.

Кључни појмови садржаја за рад у петом разреду основне школе: историјски извори, друштво, држава, сродне науке и помоћне историјске науке, историјско наслеђе.

Кључни појмови садржаја за рад у првом разреду гимназије: реконструкција и интерпретација прошлости, употреба историје и манипулација прошлости, демократија, институције, историјско наслеђе, историографија.

Поступак

Тематски исте активности предложене за рад у основној и средњој школи прилагођавају се узрасту и когнитивним способностима ученика.

Активност 1: Лажне вести

Ученици се деле у групе и добијају задатак да истраже одређену тему и да анализирају различите изворе информација које су доступне. На пример, тема може бити *Како препознати лажне вести?* или *Колико је важно проверити информације пре него што им верујемо?*. Ученици истражују и анализирају различите изворе информација, укључујући новинске чланке, сајтове, социјалне мреже итд., и размишљају о њиховој тачности и утицајима. Након истраживања, ученици представљају своје резултате и оцењују тачност и позадину информација које су пронашли. Могу да објасне и како су одредили да ли је извор информација познат и проверен и како су разликовали фактографске информације од мишљења или тумачења.

Активност 2: Историјска прича

Потребно је да наставник одабере одређену историјску тему која је релевантна за градиво које се обрађује. О теми проналази различите изворе информација, укључујући историјске текстове, чланке, фотографије, видео-записе... а затим припрема фиктивну причу или сценарио који ученике уводи у загонетку везану за ту историјску тему. Наставник ученицима представља причу о неком историјском догађају или личности, али изоставља одређене кључне информације. Ученицима се каже да су они историјски детективи који треба да истраже различите изворе информација како би открили истину о датом догађају или личности.

Ученици раде у групама и истражују различите изворе информација. Користе своје вештине аналитичког размишљања да процене тачност и поузданост информација које проналазе. Након истраживања, ученици дискутују о томе шта су открили из својих извора информација. Анализирају информације, упоређују различите изворе и разматрају њихову тачност и поузданост. Дискутују о томе како су користили своје вештине да дођу до закључака.

На крају, ученици покушавају да саставе све информације које су прикупили како би решили загонетку или одговорили на питање постављено на почетку активности. Ово их подстиче да преиспитају тачност информација које су користили и да буду критични према својим закључцима.

Активност 3: Провера чињеница

Наставник организује игру улога у којој ученици преузимају улогу „факт-чекера“. Ученици добијају списак тврдњи или наслова вести које треба проверити,

где је циљ да анализирају тачност и поузданост тих информација. Подељени у групе, ученици користе различите изворе информација, као што су онлајн-енциклопедије, поуздани медијски портали и научни извори, да би потврдили или оповргли сваку тврдњу. Док раде на задацима, подстичу се да размотре кредибилитет извора и пристрасност коју би одређени извори могли имати.

Након завршетка игре, ученици учествују у групној дискусији о процесу провере информација и разматрају како могу применити ове вештине у свакодневном животу, посебно у процени информација које сусрећу на друштвеним мрежама и у медијима. Ученици могу добити додатни задатак да објасне поступак провере чињеница у вези са неком актуелном темом или вешћу, где би анализирали различите аспекте теме, укључујући различите изворе информација и ставове које ти извори представљају.

При представљању својих резултата, од ученика се очекује да детаљно објасне како су дошли до закључака и које су методе користили у процесу провере тачности информација. Такође, треба да објасне како су разматрали веродостојност извора и како су идентификовали потенцијалне пристрасности у представљеним информацијама.

Пример 4.

Предлог за шести разред основне школе и други разред гимназије

Одабрана компетенција

4.4. Знање и критичко разумевање културе и религије из групе Знање и критичко разумевање.

Опис компетенције:

С: 4.4.в) *Критички промишља о томе да појединачна понашања особа из неких култура не треба приписивати целокупној култури.*

С: 4.4.г) *Критички промишља о значењу и могућој злоупотреби верских симбола, ритуала и језика.*

Примери активности:

- **Културна мапа**
- **Пројекат о значењу верских симбола и ритуала**
- **Религија у медијима**

Кључни појмови садржаја за рад у шестом разреду основне школе: феудализам, црква, религија, хуманизам и ренесанса, географска открића, научна открића и технички проналасци, сеобе, прожимање цивилизација, индивидуални и колективни идентитети.

Исходи из програма наставе и учења за шести разред основне школе који се могу остваривати кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- разликује основна обележја и идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у средњем и раном новом веку;
- илуструје примерима важност утицаја политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву.

Кључни појмови садржаја за рад у другом разреду гимназије: религије и веровања, православље, католичанство, ислам, јудаизам, протестантизам, јереси, сујеверје, обичаји, наука, образовање, штампа, болести и лечење, задужбинарство.

Исходи из програма наставе и учења за други разред гимназије који се могу остваривати кроз ове активности:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препознаје утицај идеја и научнотехничких открића на промене и развој друштва, културе и образовања;
- идентификује најзначајније последице настанка и ширења различитих верских учења у историјском и савременом контексту;
- уочава присуство политичких, привредних, научних и културних тековина средњег и раног новог века у савременом друштву;
- илуструје примерима значај прожимања различитих народа, култура и цивилизација.

Поступак

Тематски исте активности предложене за рад у основној и средњој школи прилагођавају се узрасту и когнитивним способностима ученика.

Активност 1: **Културна мапа**

Ученици добијају задатак да направе „културну мапу“ која приказује разноликост култура у њиховој локалној заједници или шире. У групама, ученици треба да идентификују различите културне групе, обичаје, верске симболе и језик који се користи. Након тога, праве постер на којем визуелно представљају различите културне групе које су истражили, укључујући њихове обичаје, језике, верске симболе и друге културне елементе. Постер може да садржи фотографије, симболе, цртеже и кратке описе који илуструју културну разноликост у заједници. Илустрације служе као инспирација за критичко размишљање и дискусију о стереотипима и предрасудама у вези с одређеним културним групама коју иницира и којом руководи наставник. После дискусије, ученици предлажу решења и у складу с могућностима састављају своју „школску стратегију“ за решавање проблема, тј. разбијање могућих стереотипа и предрасуда.

Активност 2: Пројекат о значењу верских симбола и ритуала

Ученици бирају верски симбол или ритуал, и подељени у групама анализирају његово значење у контексту дате верске културе, те праве презентацију користећи вештачку интелигенцију. Презентација треба да буде визуелно привлачна и садржајно богата, и да садржи слике, симболе и видео-материјале који илуструју изабрани верски симбол или ритуал. Ученици представљају историјско и културно значење симбола, начин на који се он користи у верским праксама и његов утицај на заједницу, а затим анализирају како технологија и вештачка интелигенција могу да допринесу разумевању или изазову погрешна тумачења ових симбола. Након излагања резултата свога иницијалног истраживања, ученици добијају задатак да, користећи релевантну литературу, провере тачност података до којих су дошли и истраже могуће случајеве злоупотреба или неправилног тумачења ових симбола и ритуала у скорој прошлости. Наставник процењује колико је времена потребно за овај задатак (нпр. седам дана), а по обављеном истраживању организује представљање резултата праћено дискусијом.

Међупредметна сарадња: Уз помоћ наставника страног језика ученици могу да истраже на који начин језик игра улогу у верској пракси, укључујући молитве, свете текстове и обреде. Може се организовати дебата о значењу језика за верску заједницу и како речи и изрази могу бити интерпретирани и злоупотребљени.

Активност 3: Религија у медијима

Ученици подељени у групама добијају задатак да се ставе у улогу независних новинара и да напишу кратак чланак на тему медијских приказа одређених култура, верских симбола или језика из различитих извора, као што су вести, филмови, рекламе и друштвене мреже. Наставник процењује колико је времена ученицима потребно за ово истраживање.

Њихов задатак је да идентификују и анализирају могуће стереотипе, предрасуде или злоупотребе у овим приказима и да их критички процене. Ученици затим своје чланке спајају у свој дигитални „школски“ часопис који могу да допуњавају новим текстовима у складу с темама које касније обрађују. Ученици на тај начин промовишу разумевање и поштовање различитих култура кроз медије и комуникацију.

ИСТОРИЈА

На основу досадашњих информација, процените колико ваша наставна пракса доприноси развоју КДК по Контролној листи која се налази на страни 114.

Историја је у систему образовања и васпитања обавезан предмет од петог разреда основне школе. Учењем историје ученици стичу и проширују своја знања о националној и општој историји и разматрају узроке и последице историјских догађаја, појава и процеса, као и улогу истакнутих личности.

Програм је конципиран тако да су уз дефинисане исходе за крај разреда и кључне појмове за сваку од тематских целина дати и садржаји. Тематске целине су осмишљене тако да обухватају садржаје из опште и националне историје, како би ученици уочили утицај европских и светских догађаја, појава и процеса на историју српског народа и обрнуто. Применом оваквог концепта указује се на постојање трајних историјских веза на локалном, регионалном, националном и европском нивоу.

У образовном систему Републике Србије уочен је значај изучавања историје, јер оно има кључно место у припреми будућих одговорних грађана. У вези с тим, програм историје има важну улогу у унапређивању основних демократских вредности, као што су толеранција, узајамно разумевање, поштовање људских права.

ЦИЉ УЧЕЊА ПРЕДМЕТА

У свим циклусима образовања стоји да је – циљ учења историје да ученик изучавајући историјске догађаје, појаве, процесе и личности, стекне знања и компетенције неопходне за разумевање савременог света, развије вештине критичког мишљења и одговоран однос према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави у којој живи.

ПОВЕЗАНОСТ И ДОПРИНОС ПРЕДМЕТА РАЗВИЈАЊУ КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ДЕМОКРАТСКУ КУЛТУРУ

Компетенције за демократску културу, које су груписане као вредности, ставови, вештине, знање и критичко разумевање, на првом месту садржане су у циљу учења историје где се истиче важност овог предмета за:

- стицање знања и компетенција;
- развијање вештина критичког мишљења;
- развијање одговорног односа према себи, сопственом и националном идентитету, културно-историјском наслеђу, друштву и држави.

Компетенције за демократску културу у директној су вези са развијањем наведених способности.

Новим програмима наставе и учења предмета Историја за завршне разреде основне школе и гимназије, који ће се примењивати од школске 2021/22. године, омогућава се ученицима да детаљније изучавају период савремене историје, што подразумева и обраду многих осетљивих, па и противречних, односно контроверзних тема. С тим у вези акценат је стављен на важност поштовања људских права; родну, верску и етничку равноправност; идентификовање узрока, елемената и последица историјских сукоба и ратова; на дискусије о могућим начинима спречавања конфликта; критички однос према информацијама из медија уз помоћ историјских знања и вештина итд.

Програм историје за сваки разред гимназије почиње темом која носи назив *Основи историјског истраживања*. Ова тема се, поред хронолошких и просторних оквира, анализе историјских извора и њихове сазнајне вредности, бави и одређеним садржајима који су повезани са компетенцијама за демократску културу. Ученици се преко ове теме у првом разреду гимназије упознају са употребом историје и манипулацијом прошлосту, док се у трећем и четвртм разреду баве разумевањем етичке димензије историје (историјска емпатија, култура сећања, историјска одговорност, етичко просуђивање осетљивих историјских феномена и догађаја, мултиперспективност). Програм наставе и учења за сваки разред у гимназијама садржи и једну тему која није временски ограничена на период који се изучава у том разреду. Те теме се односе на одређене појаве „дугог трајања“ и у програмима за сваки разред уско су повезане са компетенцијама за демократску културу. Теме које се баве појавама „дугог трајања“ су: I разред – Миграције; II разред – Мит, легенда и наука; III разред – Комуникације; IV разред – Права појединаца и група – некад и сад.

У програмима наставе и учења предмета Историја у основном и средњем образовању и васпитању могу се учити многобројни исходи који су у директној вези са компетенцијама за демократску културу. Као пример могу послужити неки исходи за крај осмог разреда – по завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- препозна, на примерима из савремене историје, важност поштовања људских права;
- наведе примере како су идеје о родној, верској и етничкој равноправности утицале на савремене политичке прилике и развој друштва;
- идентификује узроке, елементе и последице историјских сукоба и ратова и дискутује о могућим начинима превенције конфликта;
- критички се односи према информацијама из медија користећи се историјским знањима и вештинама.

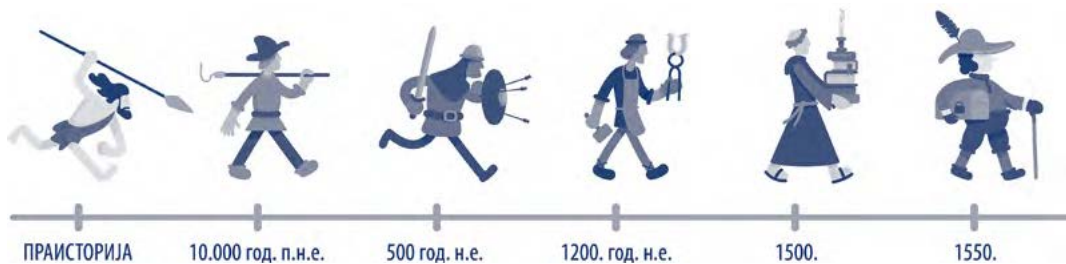
Према садржају новог програма изучавају се ратови који су последица распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, на шта директно указује следећи исход:

По завршетку разреда ученик ће бити у стању да изведе закључке о узроцима, току и последицама ратова условљених распадом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, користећи изворе различитог порекла и сазнајне вредности.

Као и у основној школи, програми наставе и учења предмета Историја за гимназију садрже бројне исходе који су у директној вези са демократским вредностима. Као пример се могу навести следећи исходи из програма за четврти разред гимназије – по завршетку разреда ученик ће бити у стању да:

- пореди права појединаца и друштвених група у истој епохи на различитом простору, као и током различитих епоха на истом простору;
- идентификује историјске предуслове развоја индивидуалних и колективних права и наводи примере њиховог кршења у прошлости и данас;
- наведе механизме заштите људских права (институције, декларације, организације).

Допринос наставе и учења историје у развијању компетенција за демократску културу је веома значајан. Ученик се кроз наставу и учење историје припрема за одговорно учешће у демократском друштву и оспособљава да кроз удруживање и сарадњу допринесе развоју демократског друштва и адекватно одговори на савремене изазове на локалном, регионалном, европском и глобалном нивоу. Настава и учење историје доприноси разумевању историјских и савремених промена и изградњи демократских вредности, а самим тим и компетенција за демократску културу из групе Вредности.

Доприносећи развоју компетенција из групе Ставова, настава историје је важан фактор у помирењу, прихватању, разумевању и поверењу међу народима. Веома важан сегмент наставе историје јесу историјске перспективе, односно примена концепта мултиперспективности. Посматрањем исте појаве, догађаја или процеса из перспективе другог, као и уважавање различите перспективе, али без релативизовања историјских чињеница, у директној је корелацији са компетенцијама за демократску културу из групе Вештина. Имајући у виду интегративну функцију историје, која помаже ученицима да постигну целовито схватање о условљености и повезаности географских, економских и културних услова живота човека, јасно се уочава допринос историје достизању поменутих компетенција из групе Знања и критичког разумевања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОР, ИСТОРИЈСКИ ДОГАЂАЈ, ИСТОРИЈСКА ЛИЧНОСТ, КУЛТУРА, ПРИВРЕДА, НАУКА, СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ, ЉУДСКА ПРАВА, ИНТЕРКУЛТУРАЛНИ ДИЈАЛОГ, СУЖИВОТ, ДЕМОКРАТИЈА, ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ, МИГРАЦИЈЕ, ТОЛЕРАНЦИЈА, ДРУШТВЕНЕ ГРУПЕ, РАВНОПРАВНОСТ, СЛОБОДА, ИСТРАЖИВАЊЕ, СОЛИДАРНОСТ.

ПРИМЕРИ РАЗВИЈАЊА КДК

ПРИМЕР АКТИВНОСТИ: ИСТРАЖИВАЊЕ НА ТЕМУ ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ

Циклус: други

Разред: пети

Циљ ове активности је развијање вештине аналитичког и критичког размишљања питањима која подстичу ученике да износе лична искуства и истражују породичну и локалну историју.

Постављањем питања која се односе на ученичка лична, породична и локална искуства наставник може обрађивати различите историјске теме. Једна од тема која се може обрадити јесу историјски извори. Питање релевантности историјских извора је пресудно значајно за изучавање историје. Зато ученике треба од самог почетка изучавања

ове науке и континуирано током школовања оспособљавати за критичку анализу историјских извора, што је директан допринос развоју компетенције *Вештине аналитичког и критичког размишљања*.

Неопходно је да наставници пруже довољно информација о прикупљању и одабиру релевантних историјских извора на задату тему и тиме ученике усмере у истраживање локалне историје. Наставници треба да имају у виду и специфичности одређеног места и у складу са тим потребно је да израде смернице које ће ученицима помоћи у њиховом истраживању. Као смернице могу послужити следећа питања: Како се зове твоје село/насеље/град? Зашто носи баш то име? Која су његова обележја (грб, застава...)? Да ли та обележја имају историјску подлогу? Да ли се неки важан догађај десио у твом селу/насељу/граду? Да ли нека истакнута историјска личност води порекло из твог места? Да ли се у твом селу/насељу/граду налазе одређени историјски извори? Како се утврђује време настанка тих историјских извора? Од ког материјала су ти извори сачињени? Ко је аутор тих историјских извора?...

Број питања и њихову детаљност одређује наставник у складу са узрастом ученика и разноврсношћу и доступношћу историјских извора. Руководећи се смерницама, ученици би имали задатак да на основу историјских извора истраже историју свог села/насеља/града и да резултате истраживања презентују на изабрани начин. Одређени ученици могу имати задатак да направе истраживање о томе колико њихови суграђани познају локалну историју или могу прикупити усмена сведочанства учесника историјских догађаја, ако за то има услова, и упоредити их са резултатима истраживања.

Приликом презентовања истраживања ученици би се подстакли на размену мишљења, сами доносећи закључке о локалној историји и критички размишљајући о историјским појавама и процесима у њиховом окружењу.

**ПРИМЕР АКТИВНОСТИ:
ИСТРАЖИВАЧКИ РАД НА
ТЕМУ ПОЛОЖАЈ ЖЕНА У
ДРУШТВУ**

Циклус: други или средња школа
Разред: осми или трећи и четврти

Циљ ове активности је развијање отворености према другим културама, као и другим уверењима, погледима на свет и праксама поређењем задатог друштвеног феномена у одређеном временском периоду на различитим подручјима.

Наставник бира одређену друштвену појаву или процес и задаје обим и временски оквир проучавања. Наставник формира онолико група ученика на колико различитих подручја жели да анализира дату појаву или процес. Задатак ученицима је да након истраживања анализирају

и упореде сличности и разлике датог феномена на различитим подручјима. Заједничком дискусијом свих ученика сагледавале би се повезаност, разлике и могуће пристрасности у тумачењу одређених појава и процеса. Теме у зависности од епохе која се изучава у одређеном разреду могу да се односе на: свакодневни живот људи, права детета, друштво и религију, положај жене у друштву, миграције, радничка права...

На примеру садржаја програма за осми разреда основне школе, кроз изучавања положаја жене у друштву ученици могу развијати компетенцију Отвореност према другим културама као и другим уверењима, погледима на свет и праксама. Једна група ученика истраживала би положај жена у Србији, друга група положај жена у Европи, а трећа у остатку света. На основу литературе и историјских извора, свака група би објаснила положај жена у друштву у датом историјском контексту на наведеним подручјима, након чега би уследила дискусија о положају жена у друштву.

ПРИМЕР АКТИВНОСТИ: АНАЛИЗА ИСТОРИЈСКОГ ДОГАЂАЈА

Циклус: средња школа
Разред: четврти

Циљ ове активности је развијање компетенције Емпатија применом историјске емпатије. Посматрање историјских догађаја из више перспектива један је од начина развоја КДК а историјска емпатија представља основу тог концепта. Материјал за рад је исечак из штампе или видео-запис (видео-исечак конкретног догађаја, дешавања, манифестације...). После приказивања и кратког разговора о материјалу наставник дели ученике у онолико група колико актера се појављује у видео-запису, плус група аутора видео-записа. Задатак група је да анализирају видео-запис тако што ће „ући у ципеле својих актера“.

На примеру дневника или ударних вести у којима се приказују одређени историјски догађаји међународног значаја, ученици могу да анализирају уредничко и/или новинарско становиште, као и становишта актера који се појављују у датом прилогу. Потребно је да ученици размотре како би изгледао садржај дневника о том историјском догађају да га је презентовао новинар који живи у некој од земаља актера који се појављују у прилогу. Потом би ученици могли да смисле како би гласио текст писан са различитог становишта који би пратио видео-садржаје или фотографије у дневнику. Напослетку, ученици могу да дискутују о томе како би ђаци из других земаља или других група могли да реагују на садржај дневника или како би га могли разумети.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Приступ развоју компетенција за демократску културу треба да буде свеобухватан. Ученици на сваком часу могу развијати КДК, а да то не буде у директној вези са градивом и историјским садржајима. Важно је нагласити да КДК и историја „заједно“ треба да подстичу ученике на друштвену одговорност и неговање културе сећања. Овај приручник садржи примере развијања КДК у другим предметима који могу послужити као основ за осмишљавање активности које се могу реализовати на часовима историје или на заједничким часовима.